

Kuhl Andrea

PhD hallgató

Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

AZ IGAZSÁGÜGYI KÖNYVSZAKÉRTŐI SZAKKÉRDÉSEKRŐL
A KÖLTSÉGVETÉSI CSALÁS BŰNCSELEKMÉNYE KAPCSÁN
A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN

Debreceni Jogi Műhely, 2024. évi (XXI. évfolyam) 3-4. szám (2025. február 15.)

DOI 10.24169/DJM/2024/3-4/2

Absztrakt: A gazdasági bűnözés olyan bűncselekményekre utal, amelyek sértik vagy veszélyeztetik a bizalmat, a pénzügyi kötelezettségeket, a tisztességes üzleti gyakorlatot és a gazdasági tevékenységek jogi kereteit. A téma fontosságát adja, hogy bár a megelőzés fontos, ezeket a bűncselekményeket nem mindig lehet teljesen kiküszöbölni, ezért a gazdasági bűncselekmények bizonyítására megfelelő nyomozati módszereket kell kialakítani és alkalmazni. Az elkövetők gyakran a szerződések, kifizetések és személyes kapcsolatok bonyolultsága mögé rejtik tetteiket, hogy elkerüljék a felderítést.

A szakértői véleményhez dokumentumok vizsgálata és a releváns információk összegyűjtése is szükséges. Költségvetési csalás esetén a nyomozás kiterjed például a szerződések, bizonylatok, számviteli könyvek és tanúvallomások vizsgálatára, az adóhatósági eljárásokból származó határozatokat és pénzforgalmi kimutatásokat is figyelembe kell venni. A szakértőnek értékelnie kell a dokumentumok valóságát, és össze kell hasonlítani az adóhatóság és a nyomozó véleményét, azonban nem mindegy, hogy milyen kérdésekre ad választ a büntetőeljárás során. Ebben a tanulmányban a költségvetési csalás bűncselekménye miatt indított büntetőeljárásokban készített igazságügyi könyvszakértői szakvélemények ismeretanyagára alapozva tárgyalom, ismertetem a szakértők kompetenciáit, a szakértőknek feltehető, a szakértői vizsgálatok és a büntetőeljárás eredményességére vonatkozó kérdéseket.

A tanulmány a szakértők kompetenciájának jobb megkülönböztetése érdekében a jogi kérdéseket tartalmazó szakvéleményekre épít.

Kulcsszavak: igazságügyi szakértők, igazságügyi könyvszakértés, költségvetési csalás, gazdasági bűncselekmények, szakértő szerepe, bírói ténymegállapítás, szakkérdések

On forensic accounting questions in relation to the offence of budget fraud in criminal proceedings

Abstract: Economic crime refers to crimes that violate or endanger trust, financial obligations, fair business practices and the legal framework of economic activities. While prevention is important, it is not always possible to completely eliminate these crimes, so it is necessary to establish and apply appropriate investigative methods to prove economic crime. Perpetrators often hide their actions in the complexity of contracts, payments and personal relationships in order to avoid detection.

Expert investigation also requires the examination of complex documents and the collection of relevant information. In the case of tax fraud, the investigation includes for example the examination of contracts, receipts, accounting books and witness statements, decisions and cash flow, statements from the tax administration's proceedings should also be taken into account. The expert must also assess the veracity of the documents and compare the opinions of the tax authorities and the investigation phase and on behalf of the seconding authority. But it makes an atmost difference which questions he or she answers in the criminal proceedings. In this paper, I will discuss the expert opinions provided in criminal proceedings for the crime of budget fraud, describe the competences of the experts and the questions asked of them in order to enhance the effectiveness of the proceedings. In order to better distinguish the competence of the experts, the study relies on expert opinions containing legal questions.

Keywords: forensic experts, forensic accounting, budget fraud, economic crime, role of expert, judicial fact-finding, expertise issues

Forensische Buchhaltungsfragen in Strafverfahren wegen Haushaltsbetrugs

Abstrakt: Unter Wirtschaftskriminalität versteht man Straftaten, die Vertrauen, finanzielle Verpflichtungen, faire Geschäftspraktiken und den rechtlichen Rahmen wirtschaftlicher Aktivitäten verletzen oder gefährden. Prävention ist wichtig, aber es ist nicht immer möglich, diese Straftaten vollständig zu verhindern, so dass es notwendig ist, geeignete Ermittlungsmethoden zu definieren und anzuwenden, um Wirtschaftskriminalität aufzudecken. Die Täter verbergen ihre Taten oft in der Komplexität von Verträgen, Zahlungen und persönlichen Beziehungen, um nicht entdeckt zu werden.

Professionelle Ermittlungen erfordern auch die Prüfung komplexer Dokumente und die Sammlung relevanter Informationen. Im Falle von Steuerbetrug umfasst die Untersuchung beispielsweise die Prüfung von Verträgen, Quittungen, Geschäftsbüchern und Zeugenaussagen, Entscheidungen und Geldflüssen, wobei auch Aussagen aus Verfahren der Steuerverwaltung berücksichtigt werden sollten. Der Experte muss auch den Wahrheitsgehalt der Unterlagen beurteilen und die Aussagen der Steuerbehörden mit denen der Ermittlungsphase und der entsendenden Behörde vergleichen. Es macht jedoch einen großen Unterschied, welche Fragen er im Strafverfahren beantwortet. In diesem Beitrag werden die in Strafverfahren wegen Haushaltsbetrugs erstellten Gutachten, die Kompetenzen der Sachverständigen und die Fragen, die ihnen gestellt werden, um die Effizienz des Verfahrens zu erhöhen, erörtert. Um eine bessere Unterscheidung zwischen den Kompetenzen der Experten zu ermöglichen, stützt sich die Studie auf Expertenmeinungen zu rechtlichen Fragen.

Schlagworte: Forensische Sachverständige, forensische Buchhaltung, Haushaltsbetrug, Wirtschaftskriminalität, Sachverständigenrolle, gerichtliche Tatsachenfeststellung, Sachverständigenfragen

Bevezetés

Az igazságügyi szakértő a bíróság, vagy az ügyészség, a rendőrség és a jogszabályban meghatározott más hatóság kirendelése, vagy megbízása alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek és saját tapasztalatainak felhasználásával készített szakvéleménnyel segíti az adott ügyben a tényállás

megállapítását, ami a szakkérdés eldöntését jelenti az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény szerint.

Bartha – Kolbe (2014, p. 42) szerint a gazdasági bűncselekmények esetén az igazságügyi szakértő feladata a könyvszakértői eljárások oly módon történő végrehajtása, amely lehetővé teszi, hogy elegendő és megfelelő bizonyítékot szerezzen ahhoz, hogy olyan racionális következtetéseket tudjon levonni, amelyekre alapozva a szakvéleményét nyújthassa.

Ez szerintük magában foglalja a vizsgálat tárgyára, a vizsgálati eljárásokra és eszközökre, az ezekben bekövetkezett változásokra vonatkozó leletet (adatok), a vizsgálat módszerének ismertetését, a szakmai ténymegállapítást, az ebből levont következtetéseket, ennek keretében a véleményét, vagyis a szakértőnek feltett kérdésekre adott válaszokat.

A szakértői vizsgálatok eredményessége érdekében a tanulmányban a költségvetési csalás büntette miatt indult büntetőeljárásokban kirendelt szakértői szakvéleményekből, a könyvszakértői szakmai és elméleti ismeretanyag, az alkalmazott módszertan feldolgozásával mutatom be a szakértői kompetenciába tartozó, a szakértőknek feltehető kérdéseket, és azokat a helyzeteket, amelyek ezen túlmutatnak. Ehhez a tanulmányhoz a költségvetési csalás kapcsán csak olyan szakvéleményeket használtam fel, amelyben megjelennek jogkérdések. A tanulmányban felhasznált szakvélemények igazságügyi könyvszakértőkkel folytatott személyes interjúkra alapoz és a 2012-2020. évközből származnak, tekintettel az ilyen ügyekben általánosan jellemző elhúzódó nyomozásra, és amely időszakra vonatkozóan a szerző kutatási engedéllyel rendelkezik, a hivatkozott Kesz. 92/2015., a Kesz. 94/2016. és a Kesz. 14/2016. sz. együttes igazságügyi könyvszakértői szakvélemények tekintetében is. A felhasznált szakvélemények kifejezetten büntetőeljárás során keletkezett olyan igazságügyi adó- és könyvszakértői ügyiratok, amelyekre a hatóság nem rendelte el az adatok zárt kezelését, továbbá azok megismerhetőségét nem korlátozta minősítéssel vagy más módon; a büntetőeljárás bírósági szakaszba jutott és az első fokon ítélettel lezárult. A szakvélemények vizsgálatára azzal a hangsúllyal került sor, hogy a részletes módszertani leírások és jogi szabályozás mellett is előfordul a gyakorlatban, hogy a szakértő jogkérdésekre válaszol. A tanulmányban nem cél annak vizsgálata, hogy a büntető ügyekben eljáró hatóságok hogyan kezelik ezt a nyilvánvalóan jogszabálysértő eszközt, amelyet a büntető ügyekben eljáró szerveknek ki kellene zárniuk. A gazdasági büntetőügyek komplexitása miatt az

igazságügyi könyv-és adószakértő kijelölése szinte automatikus, a vizsgált szakvélemények azt is alátámasztják, hogy a jogkérdések és szakkérdések közti határ szinte elmosódik, ami véleményem szerint elsősorban az eljáró hatóság adó és pénzügyi területen szerzett speciális tudásának hiányára vezethető vissza.

Egyes szerzők szerint a költségvetési csalás felderítése során nélkülözhetetlen igazságügyi könyvszakértőt igénybe venni a büntetőeljárás során. (Csapucha – Garai, 2020, p. 37) A vizsgált szakvéleményekből kirajzolódik, hogy a bíró olyan kérdések megválaszolására kéri fel a szakértőt, amelyek nem tartoznak a szakértő hatáskörébe, azaz jogkérdés, vagy a bizonyítékok értékelésére irányul. Az is megállapítható, hogy szakértő szerint változik, hogy ezeket a kérdéseket megválaszolja-e vagy sem. Természetesen a helyzet összetett, hiszen a nem egyszerű elhatárolni, hogy az adott kérdés szakkérdés-e, azaz a szakértő megválaszolási hatáskörébe sorolandó a speciális tudás hiányában. Kovatsits (2017, p. 61-62) mutat rá tanulmányában arra a jelenségre is, amely ennek kapcsán a büntetőeljárás hatékonyságának a csökkenését mutatja, értelmezésében abból kifolyólag, hogy az adó-és könyvszakértő nem természettudományos eredményekre alapozzák a következtetéseiket, hanem számviteli szabályokra - és hangsúlyozandó, hogy így sokszor jogi kérdésekben - hoznak állásfoglalást. Erre való tekintettel sokszor olyan helyzet áll elő, hogy a kirendelt szakértők ellentétes állásfoglalást alakítanak ki, aminek konklúziójaként a védelem újabb szakértő kirendelését kéri. Nem nehéz átlátni a kirendelő hatóság, bíróság felelősségét a szakértőknek feltett kérdéseken keresztül, illetve a szakvélemény figyelembevételének módját tekintve.

A tanulmány kapcsán kiemelendő, hogy a felhasznált szakvélemények a nem multinacionális, hazai gazdálkodószervezetek vizsgálatához adott szakvélemények a nemzetközi és hazai értékelési módszer elhatárolása nélkül, kitérve, bemutatva az egyes szakértői értékelési módszereket az egyes közgazdasági értékelések bírálata vagy ajánlása nélkül a hazai gyakorlatra összpontosítva. Külföldi kitekintést a tanulmány nem tesz, elsősorban azért, mert a hazai költségvetést károsító bűncselekményekre fókuszál és nem az Európai Unió forrásaiból eredő támogatásokra, pénzekre elkövetett jogellenes magatartásokat vizsgálja.

1. Gazdasági bűncselekmények vizsgálatáról igazságügyi könyvszakértői szemmel

Gazdasági bűncselekményeknek nevezzük összefoglalóan azokat a bűncselekményeket, amelyek a gazdasági élet szereplőivel, intézményeivel kapcsolatos bizalmat, a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes gazdálkodást, a gazdálkodás törvényes kereteit sértik vagy veszélyeztetik. (Gál, 2007, p. 15)

A megelőzés ellenére bekövetkezésük nem zárható ki teljességgel és emiatt a már megvalósult gazdasági bűncselekmény bizonyítására szükséges a megfelelő vizsgálati módszerek létrehozása és alkalmazása, amely minden esetben komplex szakmai tudást igényel. A szokásos üzleti folyamatok keretén belül a tettes leggyakrabban a szerződések, a kifizetések és a személyes kapcsolatok átláthatatlannak tűnő szövevényének kiépítésével leplezi a tettét, úgy, hogy a vizsgálatok ne vezessenek eredményre. Általános jellemzőjük, hogy azok az esetek többségében „pénz közelben” történnek. (Pótorné, 2015, p. 480)

Belovics – Tóth (2007, p. 481) szerint ez természetesen könnyebb azok számára, akik „pénz közelben” dolgoznak és irányítják a pénzeszközök és anyagok mozgását, valamint befolyásolhatják a megbízásokat. Általában őket környékezik meg kenőpénzzel, mivel ők könnyebben tudják végrehajtani a csak szűk kör előtt ismert manipulációkat, mint más területen dolgozó kollégáik. A fentiek szerintük lényegében az alábbi területeket érinthetik:

- beszerzés és számlák felülvizsgálata, különös tekintettel a szolgáltatásokra (tanácsadás, szállítás, reklám, irodaszer, nyomtatvány beszerzés stb.),
- pénztárkezelés,
- raktárkezelés,
- megbízások lebonyolítása, értékesítés,
- építési munkálatok lebonyolítása,
- gyártási és javítási megbízások,
- vendéglátási és utazási költségek elszámolása.

A motiváció, az alkalom és a leleplezés kockázata lényegesen befolyásolja a visszaélések kockázatát, illetve a gazdasági bűncselekmények körét. A szakirodalom gyakran említi a visszaélések motivációs tényezőjeként az egyéni

(válság) helyzetet, azonban az okok nagyon szerteágazók és egyediek.

A gyakorlatban a következő kiváltó okokat figyelhetjük meg:

- bosszú,
- kapzsiság,
- unalom,
- anyagi problémák. (Belovics – Tóth, 2007, p. 482)

A visszaélések kiindulópontja gyakran egy véletlenül elkövetett hiba. Pl. olyan téves átutalás, amelyet nem fed fel sem a belső ellenőrzés, sem a könyvvizsgálat és a tettes gyakorta saját vállalati szférájának egyhangúságát ellensúlyozza a csalással járó izgalommal majd erre egyre gyakrabban törekszik a pénz nyújtotta szélesedő lehetőségek pozitív megélése mellett. Sok esetben a személyes bosszú is a motivációk között szerepel, ha például egy munkatárs úgy érzi, igazságtalanul bánnak vele. Erre példa lehet az is, amikor egy rábízott projektet másra testálnak át. De elegendő lehet az is, amikor a munkavállalók úgy érzik, hogy a személyes teljesítményüket a vállalat nem ismeri el, és így kompenzálják saját maguk a véleményük szerint ők nekik járó részesedést. Emellett megjegyzendő, hogy a menedzsment által elkövetett visszaélések is gyakoriak, ahol nem annyira a bosszúvágy, anyagi problémák állnak a háttérben, hanem inkább a bankot vagy más partnereket károsító vállalati lojalitás.

A belső és külső ellenőrzés minősége lényegesen befolyásolja a visszaélések kockázatát és azok mértékét. Az előbbiek alapján célszerű, ha a vizsgálati szervek a visszaélések szempontjából lényeges tényezőket a „pénzközel” területre összpontosítják és a belső ellenőrzés, vagy könyvvizsgáló meglévő eszköztárát a gazdasági bűncselekmények sajátosságaira koncentrálnak vizsgálati módszerekkel egészítik ki. A visszaélések felfedezésére vonatkozó megbízások nagyon körültekintő munkákat igényelnek, főként akkor, amikor nem merül fel konkrét gyanú, ekkor ugyanis a legteljesebb vizsgálat válik szükségessé ma már gyakran informatikai megoldások igénybevételével, amely kiterjed Belovics – Tóth (2007, p. 482) szerint:

- mutatószámok valóságának vizsgálatára,
- összetett szervezeti struktúrák és folyamatok bemutatására,
- nagy adatállományok átvizsgálására, visszaélésre utaló jelek felfedezésére,
- a vállalat különösen veszélyeztetett területei vizsgálatára (előbb felsoroltak),

- a saját szempontok kialakításához analógiák, visszaélési minták kikeresésére,
- a kitörölt, vagy megsemmisített, esetleg nem szerkesztett számítógépes adatok kiértékelésére a visszaélésre utaló jelek megtalálásához.

A visszaélésekkel, azok lehetőségével minden esetben számolni kell. A gazdasági bűncselekmények esetén a gyanús elemek elemzéséhez, és a vizsgálat irányának meghatározásához is speciálisan képzett szakemberekre van szükség. Belovics (2007, p. 482) arra is rámutat, hogy a gazdasági visszaélések kiszűréséhez a pénzügyi szaktudás mellett felsőfokú matematikai tudással rendelkező szakemberekre van szükség, a megfelelő szoftverek alkalmazásával. Belovics (2007, p. 482) szerint a gyakorlat alapján azonban azt láthatjuk, hogy még a legmodernebb vizsgálati módszerek sem elég hatékonyak, ha a tettes kellő tapasztalattal rendelkezik. A tettes ugyanis a formálisan meglévő belső ellenőrzési rendszert személyes kapcsolatrendszerre vagy hatalmi pozíciója alapján megkerülheti, kifejezett nyomozói tevékenységet megkívánva az ügyben.

2. Költségvetési csalás

A hatályos Btk. törvényi tényállása szerint a fenti csoportosítás értelmében klasszikus költségvetési csalás esetén három év szabadságvesztésre ítéltető, aki olyan költségvetési csalást követ el, amely magában foglalja mások megtévesztését, tévedésben tartását, valótlan nyilatkozatok tételét, tények elhallgatását, költségvetési kedvezmények jogosulatlan igénybevételét, vagy a költségvetési pénzeszközökkel való visszaélést, amely egy vagy több költségvetésnek anyagi kárt okoz.

A költségvetési csalás tényállása magában foglalja a közpénzek sérelmére elkövetett valamennyi olyan bűncselekményt, amely ezzel vagyoni hátrányt okoz. Karsai (2013, p. 253) szerint a költségvetési csalás bűncselekményének jogi tárgya „az államháztartás fiskális bevételeinek biztosításához és a költségvetés prudens működéséhez fűződő érdek”.

A költségvetési csalás legegyszerűbb megfogalmazásban, adómegkerülés a jogszabályok megsértésével. Az adómegkerülés a jogszabályok által lehetővé tett olyan adóminimalizálás, amely során az adott időszakra vonatkozóan az adók, adó jellegű fizetési kötelezettségek és támogatások egyenlegének az adóalany

szempontjából legkedvezőbb kombinációja. Megjegyzendő, hogy a törvényes adó megkerülés a hazai és a nemzetközi joggyakorlat által elismert.

A hazai szakirodalomban számos szakkikk áll rendelkezésre a költségvetési csalásról és az igazságügyi könyvszakértői tevékenységről.

A költségvetési csalásnak három elkülönülő alaptényállása van Molnár (2012, p. 682) szerint:

1. a Btk. 396. § (1) – (5) bekezdés szerinti klasszikus költségvetési csalás,
2. a (6) bekezdés szerinti „jövedéki költségvetési csalás”
3. és a (7) bekezdés szerinti „adminisztratív költségvetési csalás”.

A klasszikus költségvetési csalás, vagy másnéven áfacsalás megvalósulhat gazdasági tevékenység esetén a kötelező bevallások beadásának elmaradásával, vagy fiktív, azaz valós gazdasági esemény nélküli számlák könyvelésbe történő beállításával, de akár az európai uniós vagy a hazai támogatások fiktív számlák útján történő lehívásával, külföldi áfamentes értékesítés vagy beszerzés színlelésével stb.

Az általános forgalmi adóval, költségvetési csalással összefüggő különféle jogellenes tevékenységek a mai napig is folyamatosan fejlődnek, ügyesen alkalmazkodva a folyamatosan változó jogszabályi előírásokhoz. (Elek, 2005, p. 9)

Magyarországon – mind a mai napig a rendszerváltás óta – a költségvetési csalás bűncselekményi kategóriában az áfacsalás a leggyakoribb elkövetési forma. Az áfacsalások elkövetési módszerei az alábbi fő csoportokba sorolhatóak (Steiner, 2021, p. 43):

1. működés eltitkolás – az adóbevallás nem benyújtása
2. bevétel eltitkolás – részbeni adóbevallás.
3. csalárd levonás – fiktív számlákkal a fizetendő adó összegének csökkenése
4. csalárd visszaigénylés – jogosulatlan adó visszaigénylés.
5. körhintacsálások.

Bár a tanulmány a joggyakorlatra épít és mellőzi a költségvetési csalás bűncselekmény dogmatikai elemzését, megemlítenéd, hogy a megelőző szabályozáshoz képest a költségvetési csalás esetében a minősítés és elhatárolás kérdései jelentősen módosultak, háttérbe szorultak az egyes bűncselekmények

törvényi tényállásainak elhatárolása és előtérbe került a szabálysértési alakzat értékelése, az értékegybefoglalás szabályai. (Schmidt, 2017, p. 108)

Említésre érdemes, hogy a Btk. 462. § (3) bekezdése értelmében nem valósul meg bűncselekmény, illetve vámszabálysértés valósul meg, ha a költségvetési csalással okozott vagyoni hátrány az 500 000 Ft-ot nem haladja meg.

3. A szakértői vizsgálatról költségvetési csalás esetén

A szakértői vizsgálat elementáris részét képezi a részére megküldött iratok áttanulmányozása, a kirendelésben foglalt feladatok elvégzéséhez és a kérdések megválaszolásához a releváns információk gyűjtése.

Igazságügyi könyvszakértői vizsgálat esetén a szakértői vizsgálat költségvetési csalás esetén kiterjed például az iratok között fellelhető szerződésekre, átvételi elismervényekre, főkönyvi kartonra, a tanú által csatolt jegyzőkönyvre a céganyagok áttekintéséről, valamint főkönyvi kivonatra is. De ilyen anyag a kirendelésben foglalt kérdésekhez kapcsolódóan költségvetési csalás büntetése esetén az adóhatósági eljárásban készült jegyzőkönyvek, I. és II. fokú határozatok, kronologikus pénzforgalmi kimutatások áttanulmányozása ellenőrző számítások végzése mellett, egyben az adóhatósági eljárásban foglalt megállapítások és a nyomozati szakban készült szakértői véleményben foglalt megállapítások és összecszerkesztések bemutatására és összehasonlítására is.

A szakértő rendelkezésére álló okmányokban foglaltak valóság tartalmának megítélése, az egyéb bizonyítékok, úgymint tanúvallomások értékelése azonban nem könyvszakértői kompetencia.

Költségvetési csalás esetén a szakértői vizsgálat által figyelembe vett jogszabályok általánosságban az alábbiak:

- az 1995. évi CXVII. törvény. a személyi jövedelemadóról (SZJA);
- a 2018. évi LII. törvény a szociális hozzájárulási adóról (SZOCHO);
- a 2017. évi CL. törvény - az adózás rendjéről. vizsgált időszakban hatályos releváns előírásai (Art. tv.);
- a 2000. évi C. törvény a számvitelről vizsgált időszakban hatályos releváns időszakai (számviteli tv.);
- a 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról (Áfa tv.);

- a 2016. évi LXVIII. törvény a jövedéki adóról;
- és természetesen az igazságügyi szakértőkre vonatkozó előírások.

A szakértői vizsgálat részét képezi, képezheti tipikusan az elkövető/gyanúsított vagyonosodási vizsgálata, mint például a KSZ 92/2015. szám alatt nyilvántartásba vett kirendelő végzéshez tartozó szakértői vizsgálatban, amelynek során felállított vagyommérleggel kapcsolatos további vizsgálatok folyhatnak akár becslés alapján is például becsült adóalaptól való eltérés tekintetében (például forráshiány vizsgálata).

4. Mérleg-módszer

Az ún. kronologikus vagyommérleg, pontosabban idő soros pénzforgalmi kimutatás (de nevezik kronologikus pénzügyi mérlegnek is) felállítása a vagyonosodási vizsgálat során annak a számszaki következtetés levonására szolgáló eszköze, hogy a vizsgált időszakon belül az adott napi nyitó egyenleg (csak pozitív érték, vagy 0 esetében értelmezhető) és az adott napi pénzbevétel összesített összege fedezetet nyújtott-e az adott napi kiadásokra.

Vagyis: Adott napi Nyitó egyenleg + adott napi Bevételek - adott napi Kiadások
= Adott napi Záró egyenleg

Amennyiben ezen ún. mérleg-módszer alkalmazásával az adott napi záró egyenleg negatív, abban az esetben azon a napon olyan többlet kiadás történt, amely a vizsgálat során feltárt úgynevezett törvényes (adóköteles és nem adóköteles) készpénz bevételekből nem eszközölhető. Ez az úgynevezett forrás- vagy fedezet-hiány.

Amennyiben a mérleg-módszer alkalmazásával az adott napi záró egyenleg pozitív, abban az esetben azon a napon nincs forrás-hiány, sőt a következő vizsgált napi nyitóegyenlegként a forrás-többlet görgetve a későbbi kiadások fedezeteként kerülhet figyelembevételre.

Az ily módon meghatározható egyenleg, viszont, ha negatív értéket ad, az értelemszerűen nincs a következő napra továbbvive, nem görgethető, ugyanis mínusz pénzügyi összegből nem lehet kiadást teljesíteni.

A fentiekben ismertetett mérleg-módszer alkalmazásában jelentősége van a napi záró egyenlegnek, amelynek számszerűsítése viszont – a matematika szabály

rendszeréből eredően – nem függ attól, hogy előbb a bevételeket és utána a kiadásokat veszik-e figyelembe, vagy fordítva. (Például $15+5-4=16$ és ugyanazt az eredményt adja a $15-4+5=16$) Ha napon belül minden egyes bevétel, és /vagy kiadás tétellel az egyenleg is számszerűsítésre kerül, akkor zavaró és esetlegesen valótlan napon belüli értékek jelenhetnek meg, ami nem befolyásolja a teljes napra vonatkozó végeredményt, a napi záróértéket.

5. Költségvetési csalás büntette ügyében a kirendelő bíróság által feltehető kérdések

A költségvetési csalás büntette miatt indult büntetőeljárásban a megvizsgált bírósági és nyomozóhatóság kirendelésére készült adó-és könyvszakértői, valamint együttes igazságügyi könyvszakértői véleményeket alapul véve az alábbi feltehető kérdések állapíthatóak meg. Fontos hangsúlyozni mindemellett előjáróban azt is, hogy a szakértői vélemény csak az ügyben szakértőként eljárók rendelkezésére bocsátott iratok vizsgálatára vonatkozhat, az más, vagy bővebb információk, adatok, bizonylatok minősítésére, sem részben, sem egészében nem alkalmas.

- A szakértő nyilatkozzon, hogy az újabb adóhatósági jegyzőkönyv, amennyiben közöl adatokat a vádbeli cselekménnyel érintett évekre, az eltért-e a korábbi szakértői megállapításoktól és az eltéréseknek mi az oka.
- Nyilatkozzon a szakértő adott évekre vonatkozó, az adóhatósági jegyzőkönyvekben szereplő kronologikus vagyonmérlegekről.
- A forráshiánynak a vizsgált évre az adó megállapítási jog elévülésétől függetlenül megállapított összege milyen okokból tér el a nyomozás során szerzett szakvélemény megállapításaitól.
- A kronologikus vagyonmérleg adatát is figyelembe véve mely tényező eredményezi azt, hogy az adóhatóság adott évre egyáltalán nem állapít meg adó- és járulékháányt.
- A szakértő a rendelkezésre álló dokumentumok alapján nyilatkozzon az egyes gazdasági események számviteli alátámasztottságáról, a kölcsönügyletek, a perbeli társaság üzletrészének értékesítése, az itt szereplő tagi hitellel kapcsolatos jogügyletek stb.

- Állapítsa meg, hogy perbeli társaság által adott év adott napján felvett kölcsönt a társaság évi könyvelési adatai szerint visszafizette-e.
- Ha a perbeli társaság a kölcsönt devizapénztárából visszafizette, akkor keletkezhetett-e ezen kölcsönrel kapcsolatban fizetési kötelezettség az üzletrész eladási árából.
- Tehető-e olyan szakértői szempontból megalapozott megállapítás, hogy a kölcsönszerződés feltételezett valótlanság kölcsönszerződésekkel azonos adózatlan jövedelmet jelent, ennek alátámasztására áll-e rendelkezésre könyvszakértői vizsgálatra alkalmas dokumentum.
- Fejtse ki a szakértő szakmai álláspontját a vádlott által megbízott szakértő véleményével kapcsolatosan az adó mértékének kiszámítása tárgyában.
- A szakértő alkosson indokolt véleményt az adóhatósági ellenőrzési jegyzőkönyvekben szereplő megállapításokról XY igazságügyi adószakértő véleményében szereplő megállapítások összecszerű eltérésére, így arra, hogy adott évre milyen összegű SZJA adókulccsal kell számolni.
- A szakértő ismertesse adott esethez tartozó –például építőipari– elszámolás szabályait, különös tekintettel a fordított adózásra, vagy egyes adózási szabályokra vonatkozóan!
- Az ügyben szereplő A és B gazdasági társaságok között kialakított számlázási rendszer szabályozása és működtetése megfelelő volt-e?
- Az ügyben szereplő A gazdasági társaság által a másik, B gazdasági társaság számára kibocsátott számlák tartalmi és formai szempontból megfeleltek-e a jogszabályi követelményeknek?
- A szóban forgó kibocsátott számlákat csoportosítsa aszerint, hogy azok tevékenység végzésének ellenértékét tartalmazták-e, vagy anyagértékesítésre vonatkoztak-e.
- Határozza meg az egyes számlacsoportok áfa tartalmát!
- A kibocsátott számlákat az A társaság a másik, B társaság számára, amely felé azokat kibocsátotta a könyvelésébe szabályszerűen beállította-e, illetve bevallotta-e?
- A szóban forgó B gazdasági társaság által készített áfa analitika és a társaság által benyújtott adóbevallások adatai megegyeztek-e egymással? Ha nem az eltérés oka?
- A vádbeli időszakban okozott-e adóbevétel csökkenést, ha igen mekkora volt ennek az összege?

- Mekkora volt az A társaság által a B társaság felé továbbértékesített anyagok számláinak áfa tartalma?
- A B gazdasági társaság a befogadott számlákat kiegyenlítette-e? Ha igen milyen módon?
- Amennyiben az A gazdasági társaság által vásárolt és továbbértékesített anyagok mennyisége nem azonos, úgy mennyi a kettő különbözetének áfa tartalma?
- Ha az előző kérdésre a válasz pozitív, kit terhel esetlegesen mulasztás esetlegesen a különbözet összege után?
- Az A társaság például az alvállalkozói díjakat kiegyenlítette-e, ha igen milyen formában?
- Abban az esetben, ha az A társaság az anyagbeszerzési számlák alapján nem érvényesített levonást, a B társaság könyvelésében megjelenő ezen cégtől származó anyagszámlák áfa tartalma alapján érte-e kár a költségvetést?

A fentiekből általánosságban megállapítható a törvényi előírással összhangban, hogy az ügy szakértőjének az a feladata, hogy például egy az új adóhatósági jegyzőkönyvet összevesse a korábbi megállapításokkal, elemezze a vagyonegyenlegeket, valamint megmagyarázza a forráshiányos eltéréseket. Fel kell mérniük a hiteltranzakciókat, az üzleti értékesítéseket és a lehetséges adóhiányokat. A szakértő értékelheti a cégek közötti számlák pontosságát, az áfa kalkulációkat és az esetleges adóbevétel-kiesést is. A vizsgálat során a hangsúly azon van, hogy megállapítsák, történt-e jogsértés a pénzügyi tranzakciókban, és például biztosítják-e az adószabályok betartását. Vagyis a feltehető szakkérdések köre nem az ügy jogi minősítésére vonatkozik büntetőjogi szempontból.

A KSZ 94/2016-os szakvéleménnyel kiegészítve, az alábbiakban példálózó jelleggel bemutatom, a teljesség igénye nélkül, hogy mely kérdések nem tehetők fel az igazságügyi adó- és könyvszakértőnek költségvetési csalás bűntettének vizsgálata kapcsán, mert az kompetenciájának túllépését eredményezné, így nem képezhetik szakkérdések körét:

- Vizsgálja meg a szakértő, hogy a vádiratban szereplő adóhiány - figyelemmel az összes könyvszakértői szempontból értékelhető körülményre (szerződések, alapbizonylatok, számviteli nyilvántartások) - összecszerűségében megalapozott-e.

- Fejtse ki a szakértő, hogy általánosságban egy magánszemély esetében milyen dokumentumok igazolják például a kölcsönszerződésben foglaltak megtörténtét.
- Fejtse ki a szakértő, hogy könyvszakértői szempontból, például figyelemmel a váltó természetére, szükség van-e külön szerződésben történő kötelezettség vállalásra. A rendelkezésre álló adatokból megállapítható-e például, hogy a vádlott saját váltót állított ki.
- Szakértői szempontból kölcsönnek minősülnek -e a perben szereplő másik társaság által átvett pénzüsszegek.
- Vizsgálja meg a szakértő, hogy a társaság üzletrészeinek értékesítése számviteli bizonylatokkal alátámasztott-e. A társaság adott időszaki főkönyvi könyvelése alapján keletkezett-e árfolyam nyereség a társaságnál.
- A számviteli bizonylatok és nyilvántartások alapján - és az ügylet devizanemét is figyelembe véve - a vádlottnak keletkezhetett-e adóköteles jövedelme az ügylet során.

A KSZ 94/2016-os szakvélemény olyan kérdéseket is felvázol tehát, amelyek a költségvetési csalás vizsgálata során nem tehetők fel igazságügyi adó- és számviteli szakértőnek. Ezek a kérdések meghaladják a szakértő kompetenciáját, és nem tekinthetők szakmainak. Ilyen például az adóhiány igazolásának felmérése, a hitelszerződésekben a bizonylatok érvényességének megállapítása, valamint a pénzügyi tranzakciók adóköteles jövedelemre vonatkozó elemzése. A szakértő szerepe ilyen esetekben a számviteli szempontok értékelésére korlátozódik, és nem büntetőjogi kérdésekre. A kérdésekből az is egyértelművé válik, hogy az ügyben eljáró bíróságnak megfelelő kompetenciával szükséges rendelkeznie a szakkérdéseket megválaszoló szakvélemény felhasználáshoz nem kényszerítve egyfelől a szakértőt a szakmai kompetenciáján való túlterjeszkedésre.

A peres iratok között fellelt anyagok, például kronologikus pénzforgalmi kimutatásokkal kapcsolatban a szakértő tehet megállapításokat kihangsúlyozva, hogy a pénzügyi mérlegekben szereplő adatok helyességére vonatkozóan tud –e akár teljeskörűen nyilatkozni.

Szakkérdésnek minősülnek tehát például olyan megállapítások, amelyek például a törzstőke vásárlásra, vagy készpénzfelvételre, vagy a készpénzforgalmi mérleg likviditási oldalára vonatkoznak, vagy, hogy az esetleges adókülönbözetet és adóhiányt tényyszerűleg, számszakilag érdemben befolyásolja vagy sem, továbbá

szóba jöhet a készpénzforgalmi mérleg sérelmezett tételeivel kapcsolatos álláspontot előkészítő irat is, vagy összesített bevételi és kiadási adatait tartalmazó pénzforgalmi kimutatás.

Azonban az iratokban foglaltak valódiságának megítélésére folytatott bizonyítás keretében adóhatósági eljárás időszakától a közigazgatási perben, valamint a büntető eljárásban meghallgatott tanúk tanúvallomásaiban foglaltak értékelése nem könyvszakértői kompetencia, azok értékelése a szakértő részéről kompetencia túlerjeszkedést jelent, így azok a könyvszakértői véleményt nem is befolyásolhatják.

Ilyen további, a szakértői kompetencián túlmutató kérdések a következők is:

- Kizárható-e kétséget kizáró módon, hogy a vizsgált, az ügyben szereplő A és B gazdasági társaságok között a vádban, szereplő időszakban tényleges gazdasági tevékenység folyt?
- Követett-e el a B társaság ügyvezetője bármilyen jogszabályon alapuló mulasztást annak fényében, hogy ellenőrizte, hogy az A társaság a számlák ellenértékét megfizette-e a kereskedőknek, illetve az alvállalkozói díjak kifizetésre kerültek-e, valamint a két társaság között írásbeli, érvényes alvállalkozói szerződés alapján folyt a munka, melyet írásbeli teljesítési igazolászárt le, illetve a Budapesti Z Polgármesteri Hivatalhoz a teljes beruházás generálkivitelezőjeként az A társaság került bejelentésre.
- A NAV által tett kontroll adatgyűjtése bizonyos az adott tevékenységre – például építőipari – cégekre milyen eredménnyel járt?

Minden olyan kérdés megválaszolása, amely arra irányul, hogy a bizonylatokon szereplő gazdasági események a valóságban megtörténtek-e, vagy sem; hogy egy számla „fiktív”-e, vagy sem, nem tartozik szakértői kompetenciába.

Szakmai ténymegállapítások körében megállapítható a szemléltetésre szolgáló építőipari esetről, a KSZ 94/2016-os szakvéleményből kiindulva, hogy a 2007. évi CXXVII. törvényben az általános forgalmi adóról (továbbiakban Áfa törvény) meghatározott esetekben mely társaság (vevő/megrendelő) kötelezett az áfa megfizetésére, amely adóösszeget az általános szabályok szerint le is tud vonni. Az Áfa törvényben szereplő adózási mód, a fordított adózás (FAD) kapcsán a jogalkotó szándéka e szabályozással az volt, hogy csökkentse az áfacsalások esélyeit. Mivel egyenes adózás (alapeseti főszabály) esetén az áfa fizetést teljesítő,

és a levonási jogot érvényesítő személy elválik egymástól, így a rendszer lehetőséget ad az költségvetési csalásra, ha az értékesítő eltűnik, nem teljesíti befizetési kötelezettségét ezzel megvalósítva a hatályos Btk. 396. § (1) bekezdés a) pontja szerint költségvetési csalást, míg a vevő levonja az eladó által be nem fizetett adót.

A belföldi fordított adózás személyi feltételei, hogy az ügylet teljesítésében résztvevő felek mindegyike belföldön nyilvántartásba vett adóalany legyen, továbbá egyiknek se legyen olyan jogállása, hogy tőle adó fizetés ne lenne követelhető. Tehát alapkövetelmény, hogy a felek adószámmal rendelkezzenek, és a felek jogilag képesek legyenek áfa fizetésre. Ebből viszont az következik, hogy például nem vehet részt fordított adózásban alanyi adómentes, mezőgazdasági tevékenységet végző különleges jogállású adóalany.

A belföldi fordított adózású ügyleteknél az adókötelezettség keletkezési időpontjában jön létre egyúttal az adólevonási jog is, így nem feltétel a levonási jog megnyílásához a számla. Elegendő bármely olyan bizonylat, amely áfa fizetési kötelezettséget keletkeztet.

A fordított adózás alá eső ügyletek helyes bizonylatolásával kapcsolatban az Áfa törvény 142.§. (7) úgy rendelkezik, hogy a 142.§. (1) bekezdés alkalmazása esetében a termék értékesítője, szolgáltatás nyújtója olyan számla kibocsátásáról gondoskodik, amelyben áthárított adó, illetőleg a 83. §-ban meghatározott százaléktérték nem szerepel.

Az Áfa törvény két olyan ingatlanokhoz kapcsolódó ügylet típust határoz meg, amelyekre kiterjed a belföldi fordított adózás hatálya. A 142. § (1) szerint „az adót a termék beszerzője, szolgáltatás igénybe vevője fizeti:

b) *a szolgáltatás nyújtásának minősülő olyan építési-szerelési és egyéb szerelési munka esetében, amely ingatlan létrehozatalára, bővítésére, átalakítására vagy egyéb megváltoztatására – ideértve az ingatlan bontással történő megszüntetését és rendeltetésének megváltoztatását is – irányul, feltéve, hogy az ingatlan létrehozatala, bővítése, átalakítása, egyéb megváltoztatása hatósági engedélyhez vagy hatósághoz történő bejelentéshez kötött, amelyről a szolgáltatás igénybe vevője előzetesen és írásban köteles nyilatkozni a szolgáltatás nyújtójának.”

Szolgáltatás elvégzéséhez szükséges anyagokkal nyújtott, előzőekben meghatározott szolgáltatás esetén, amennyiben az anyagokat külön számlázzák, akkor azt az eljárást kell követni, hogy a fő tevékenység adózási módja határozza

meg a mellék tevékenység adózási módját. Azaz, amennyiben az építési-szerelési tevékenység fordított adózásra kötelezett, akkor az anyagértékesítés is fordítottan kell, hogy adózzon.

A szakértő megállapíthatja, így szakkérdés körét képezi, hogy az A és B társaságok által kötött szerződésben foglaltak, ahol a szerződő felek rögzítették a számlázás, és annak fizetésének feltételeit adó-és könyvszakértői szempontból a gyakorlatnak megfelelő-e.

A rendelkezésre álló bizonylatok alapján szakkérdés körét képező az is, hogy a gazdasági társaság által kiállított számlák megfelelnek-e vagy sem az Áfa törvény adózásra vonatkozó előírásainak, miszerint például fordított adózás esetén az egyes számlák esetében nem szerepel a vevő adószáma, illetve az anyagszámlák főszabály szerint, egyenes adózási módon, áfa tartalommal lettek kiállítva, és nem az Áfa tv.142.§. -a szerint kötelezően alkalmazandó fordított áfa adózási szabályok szerint. De ilyen megállapítás lehet az is, amely arra irányul, hogy a B társaság az A társaság helytelenül főszabályi adózási módszerrel kiállított számlákon szereplő áfa értékeket csak levonható áfaként vette figyelembe.

Ezen túlmenően a számlák értékének megállapítása is szakértői kompetenciába tartozó. Nyilvánvalóan a szakértő a rendelkezésére bocsátott anyagok minőségétől, teljességétől függően kell szakvéleményét kialakítsa, vizsgálata például a rendelkezésére álló számlákra, alapbizonylatokra vonatkozik, amennyiben mondjuk nem áll rendelkezésére a társaság főkönyvi nyilvántartása, teljes körű analitikus nyilvántartása nem fellelhető.

6. Összegzés

A tanúvallomások, és azok alapján az iratokban foglaltak valóságtartalmának megítélése a bíróság hatáskörébe tartozik. Kiemelendő, hogy a szakértő ténymegállapításai nem kötik a bíróságot, a szakértő funkciója nem feleltethető meg a bírói tevékenységnek. (Kuhl, 2023, p. 106) A más magánszemélytől a társaság által felvett kölcsönre vonatkozó tanúvallomások, – az azokban levő bizonyos ellentmondások – és például az esetlegesen egy évvel később, ténylegesen a cég felszámolásának befejezését követően csatolt pénztárbevételei bizonylatban foglaltak valóságtartalmának megítélése könyvszakértői kompetencián túlmutatnak.

A meghallgatott tanúk tanú-vallomásaiban foglaltak értékelése könyvszakértői kompetenciába tartozó, azonban azok értékelése szakértő részéről kompetencia túlterjeszkedést jelentene.

Összegezve, a rendelkezésre álló dokumentumokban foglaltak valóság tartalmának megítélése, az egyéb bizonyítékok, tanúvallomások értékelése alapján, nem könyvszakértői kompetenciába tartozó terület. Könyv- és adószakértő megalapozott szakértői megállapítást csak a rendelkezésre bocsátott iratokból, dokumentumokból tud tenni. Ennek is van egy alapvető feltétele, mégpedig az, hogy a rendelkezésre bocsátott okmányokban foglaltak a valóságban megtörténtek, valós tartalmuk legyen. Ennek vagy ennek ellenkezőjének bizonyítottságának megítélése nem tartozik könyv- és/vagy adó szakértői kompetenciába, de az erre vonatkozó tanúvallomások értékelése sem szakértői hatáskörbe tartozó, sőt szakértői kompetenciákon túlterjeszkedést eredményez. Csak a rendelkezésre álló iratok alapján függvényében lehet szakértői bizonyossággal a feltett kérdésekre könyvszakértői választ adni, úgy, hogy a tanúvallomásokban foglaltak értékelése és így azok figyelembevétele a könyvszakértői vélemény kialakításában nem lehetséges.

A szerződés tartalmának megállapítása, pl. színlelt szerződés mindenkor hatósági jogkör és nem könyvszakértői feladat. Belovics (2007, p. 489) szerint a már megállapított színlelt szerződés adó- és járulék következményeinek számszerűsítése az elkövetés időszakában hatályos jogszabályok alapján lehet könyvszakértői feladat.

Például alvállalkozói szerződést köt 8 órás munkavégzésre a munkáltató, a munkavégzés a munkáltató telephelyén, a munkáltató eszközeivel történik. Az elvégzendő feladat módszereit is rögzíti a szerződésben, és tényleges személyhez köti a munkavégzést. Valójában munkaviszonyt vált ki ezzel a módszerrel. Ebben az esetben a könyvszakértő feladata általában az, hogy állapítsa meg, hogy munkaviszony esetén mennyi adót és járulékot kellett volna fizetni a munkáltatónak. A feketemunka a be nem jelentett, írásba nem foglalt és mindenféle közteher befizetésének mellőzésével történő foglalkoztatást, illetve munkavégzést is jelenti. Ebben az esetben ténylegesen nem kerül sor a foglalkoztatási jogviszony bejelentésére és a közterhek bármiféle jogviszony szerinti megfizetésére. A kellően sűrű és hatékony munkaügyi és adóhatósági ellenőrzés során e foglalkoztatások feltárhatók és szankcionálhatók, azonban a foglalkoztatási jogviszony be nem jelentésének közvetlenül megjelenő

büntetőjogi szankciója nincs. Ha a színlelt szerződés alapján az adóbevétel csökken (ideértve a különböző járulékfizetési kötelezettségek megszégésével járó bevételecsökkenést is) a hamis adatszolgáltatással vagy jelentős tény elhallgatásával, költségvetési csalás valósul meg. A feketemunka hatósági általi megállapítása esetén általában a színlelt szerződésnél tárgyal könyvszakértői feladatok merülnek fel. A tényállás tartalmi minősítése jelen esetben is hatósági jogkör és nem könyvszakértői feladat. A már elkövetett költségvetési csalás, valamint a társadalombiztosítási, szociális és más jóléti juttatással visszaélés következményeinek számszerűsítése pedig az elkövetés időszakában hatályos jogszabályok alapján lehet feladat.

Továbbá amennyiben a rendelkezésre álló bizonylatokból nem minden esetben lehet megállapítani, hogy az adóbevallásban szereplő adatok mely alapbizonylatok adatainak figyelembevételével lettek meghatározva, akkor a szakértő megállapíthatja azt, hogy ezzel a társaság megsértette az Áfa törvény 180.§-ban szereplő előírásokat, azonban ennek megtörténtét nem minősítheti, mert az már jogkérdések körébe tartozik.

Záró gondolatok

A szakértők, köztük az igazságügyi könyvszakértők feladata a szakértői vizsgálat lefolytatása az igazságszolgáltatási rendszerben. A könyvvizsgáló feladata az, hogy a megbízói felé közölje az elvégzett munka ténymegállapításait. (Bartha – Kolbe, 2014, p. 37) A könyvvizsgálat egy olyan, jellemzően belső ellenőrzési folyamat, amely magában foglalja a vállalat pénzügyi kimutatásainak évente történő auditálását, és ezen kimutatások alapján minden évben jelentés készítését.

A szakértő a legtöbb esetben fel tudja tárni a vállalat belső kontrollrendszerének hibáit, és vizsgálatait a rendszer gyenge pontjaira irányítja. A belső ellenőrzés eredményessége esetén várhatóan csökken a szakértő feladata. (Székely, 1967, p. 529)

Igen lényeges különbség a bizonyosságot nyújtó szolgáltatások és a megbízás szerinti munkához képest, hogy a bizonyosságot nyújtó szolgáltatás során a könyvvizsgáló az egyik fél követelésének megalapozottságáról ad értékelést, állításáról mond véleményt– hogy igaz-e vagy sem az állítás – addig a megbízás során az igazságügyi könyvszakértő a tényeket tárja fel és bemutatja megbízóinak. (Bartha – Kolbe, 2014, p. 40)

Ez az eltérés különösen a szakértők bűnügyi nyomozások során végzett szakmai munkájában mutatkozik meg. Például, amikor egy pénztárost sikkasztással vádolnak és büntetőeljárást indítanak ellene, a könyvszakértő feladata nem az ügy igazságának, vagyis a sikkasztás tényének megállapítása. Ehelyett szakmai jártassága és tudása az, ami előtérbe kerül, hiszen pontosan meghatározza a pénztárgépből hiányzó pénzösszeget, azonosítja a pénztárgép kezeléséért és felügyeletéért felelős személyeket, ellenőrzi a pénztáros tevékenységet. Amint azt Bartha (2014, p. 44) kiemelte, ha ezzel kapcsolatban bármilyen bizonytalanság merül fel, a szakértő felelőssége, hogy ezeket a napvilágra hozza.

Bartha arra is rámutatott, hogy az igazságügyi szakértő szakmai álláspontja, szakvéleménye jelentős súllyal bír az ügyek bírósági szakaszában a bizonyítás egyik (sokszor a legjelentősebb) eszközeként. A bíróság a szakértői véleményt teljes egészében felhasználhatja, vagy egyes szempontjait, részeit szelektíven beépítheti jogerős határozatába. (Bartha – Kolbe, 2014, p. 57)

A bírósági szakasz során szükség van arra, hogy szakvéleményét – amely ebben a szakaszban jellemzően a bíróság felkérésére készül – ismertesse, és nyilatkoznia kell arról, hogy fenntartja azt. Ha azonban fenntartásai vannak, akkor célszerű tisztázni, hogy fenntartása csak a szakmai vélemény benyújtását megelőzően ismert információkra korlátozódik. (Bartha – Kolbe, 2014, p. 57)

A 2016. évi igazságügyi szakértői törvény 3. § (1) bekezdése kimondja, hogy „az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, [...] döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását.” A szakértőt jogállása különbözteti meg a hatóságtól, mind pedig a tanútól. Míg a szakértőnek tények megállapítására csak a saját szakterületén belül van lehetősége, tehát csak az általa vizsgált szakkérdésben dönthet, addig nem rendelkezik döntéshozatali jogkörrel az ügyben. Továbbá, ellentétben a tanúval, aki bizonyítandó tényről bírhat tudomással és a hatóság, bíróság feladata annak feltárása, hogy a tanú az általa elmondottakról hogyan szerzett tudomást, a szakértő csak a kirendelő hatóság, bíróság által a rendelkezésére bocsátott iratok vizsgálatára alapozhatja szakvéleményét. A tanú kizárólag az általa tudott vagy észlelt tényekről számolhat e, esetleges véleményét, értékelését a bíróság soha nem veheti figyelembe. Azonban közös mindkét esetben, hogy mind a tanú, mind a szakértő mindig a bűncselekmény megtörténte után jár el és ad értékelést. (Bartha – Kolbe, 2014, p. 38) A szakértőnek be kell tartania a szakértőkre vonatkozó szabályokat, és legjobb tudása szerint törekednie kell arra, hogy tárgyilagos legyen. (Elek, 2022, p. 57)

Az igazságügyi könyvszakértelem általában egyedi kérdésekre irányul (Bartha – Kolbe, 2014, p. 37) és azokra válaszok adását jelenti az adott ügycsoportnak megfelelő szakterület irányában. Fontosnak tartom, hogy a gazdasági bűncselekményekkel foglalkozó szervek speciális kiegészítő képzésben részesítsék tagjaikat az adózás és a pénzügy területén. Egyrészt azért, hogy helyesek legyenek a szakértőknek feltett kérdések, másrészt, hogy nagyobb rálátásuk legyen a szakértők által adott válaszok megkülönböztetésére azok felhasználhatósága tekintetében.

Irodalomjegyzék

- Bartha Gyula – Kolbe Tünde (2014): Módszertani útmutató az igazságügyi könyvszakértői tevékenység végzéséhez, Budapest, Magyar Igazságügyi Könyvszakértői Kamara
- Belovics Ervin – Tóth Éva (2017): A büntetőeljárás segédtudományai II. Budapest, Pázmány Press
- Csapucha Bernadett – Garai Renáta (2020): A költségvetési csalás gyakorlati kérdései, Büntetőjogi Szemle, 2020/1. 23-44.
- Gál István László (2007): Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak. Budapest, Akadémiai Kiadó. ISBN 9789630585361
- Elek Balázs (2022): A büntetőügyekben eljáró szakértők felelősségének rendszere, Büntetőjogi Szemle, 2022/1. 49-57.
- Elek Balázs (2005): A csalás és az adócsalás elhatárolásának egyes elméleti és gyakorlati kérdései, Debrecen, Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis, 2005/5. 9-29.
- Karsai Krisztina – Szomora Zsolt – Vida Mihály (2013): Anyagi büntetőjog– Különös rész II. Szeged, Iurisperitus Bt.
- Kovatsits Gábor (2017): A költségvetési csalás nyomozási kérdései. In: Prof. Dr. Domokos Andrea (szerk.): A költségvetés büntetőjogi védelme, Budapest, 52-62.
- Kuhl Andrea (2023): Az ítéleti bizonyosság és a szakvélemények értéke, Miskolci Jogi Szemle, 18(1), 2023/1. 90-110. <https://doi.org/10.32980/MJSz.2023.1.90>

Molnár Gábor Miklós (2012): A költségvetést károsító bűncselekmények, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft.

Pótorné Nagy Zsuzsanna – Jasperné Sztanek Katalin – Kosztovics József – Makkosné Braun Mária – Markovics Zoltán (2018): Igazságügyi könyvszakértői ismeretek, Budapest

Schmidt Péter (2017): A költségvetési csalás jelenlegi minősítési, elhatárolási kérdései és bírói gyakorlata, Büntetőjogi Szemle, 2017/2. 104-115.

Steiner Gábor (2021): A költségvetési csalás bizonyítási kérdései, Büntetőjogi szemle, 2021/1. 43-51.

Székely János (1967): Szakértők az igazságszolgáltatásban, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó

2007. évi CXXXVII. törvény az általános forgalmi adóról

2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről

Kúria Bfv.II.932/2016/11

határozat

<https://doi.org/10.2174/1874149501711010932>

Kúria 1/2006. számú BJE határozat

KSZ 92/2015 sz. igazságügyi könyvszakértői szakvélemény

KSZ 94/2016 sz. igazságügyi könyvszakértői szakvélemény

KSZ 14/2016. sz. együttes igazságügyi könyvszakértői szakvélemény